

prof. dr hab. Małgorzata Iwanicz-Drozdowska
dr Paweł Smaga

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Systemy bankowe w krajach postkomunistycznych na tle krajów wysoko rozwiniętych – analiza porównawcza¹

Wprowadzenie

System finansowy, a w szczególności sektor bankowy poprzez funkcję pośrednictwa finansowego, pełni kluczową rolę w stymulowaniu wzrostu gospodarczego (King, Levine 1993a; 1993b). Jednak rola systemu bankowego zależy od stopnia jego rozwoju i struktury. Systemy bankowe krajów Europy Środkowej, Wschodniej i Południowej (dla uproszczenia EŚiW) zaczęły się dynamicznie rozwijać dopiero w latach 90. XX w., po upadku reżimu komunistycznego. W krajach postkomunistycznych można zaobserwować proces konwergencji i „doganiania” krajów wyżej rozwiniętych. Z kolei w przypadku krajów wysoko rozwiniętych można stwierdzić „nadmierne”² rozbudowanie ich systemów bankowych, co powoduje, że bilans korzyści i kosztów związanych z rozwojem systemu bankowego zaczyna być niekorzystny i nasilają się zjawiska kryzysowe, negatywnie oddziałujące na gospodarkę i zaburzające stabilność finansową.

Po ponad 25 latach procesu transformacji zasadne jest dokonanie oceny, jak duże różnice strukturalne występują w dalszym ciągu w systemach bankowych obu grup krajów i jakie konsekwencje może to mieć dla kształtowania regulacji systemu bankowego, kształtu sieci bezpieczeństwa finansowego oraz prowadzenia polityki mikro- i makroostrożnościowej.

¹ W artykule wykorzystano część wyników badania statutowego sfinansowanego ze środków Kolegium Zarządzania i Finansów Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (nr KZIF/S/12/15) w 2015 r. Opracowanie wyraża wyłącznie poglądy autorów i nie powinno być interpretowane jako stanowisko instytucji, w których są zatrudnieni.

² Por. European Systemic Risk Board, *Is Europe Overbanked?*, ASC Report, 2014, nr 4, s. 3–4.

Celem artykułu jest dokonanie oceny porównawczej zmian, które nastąpiły w sektorach bankowych oraz w sieci bezpieczeństwa finansowego, stanowiącej integralny składnik systemu bankowego, w latach 1995–2014³ w krajach postkomunistycznych⁴ i w krajach wysoko rozwiniętych⁵. Analiza z wykorzystaniem metody porównawczej została dokonana na danych sektorowych⁶. Źródła danych obejmują bazy EBC (Statistical Data Warehouse), Banku Światowego, Helgi Library, dane z baz statystycznych oraz raportów na stronach krajowych banków centralnych, organów nadzoru, instytucji gwarantujących depozyty. Artykuł stanowi próbę wypełnienia luki w literaturze polskojęzycznej w obszarze analizy systemów bankowych grupy krajów postkomunistycznych w okresie od początku transformacji (Lutkowski 1999) do okresu po wybuchu globalnego kryzysu finansowego.

Struktura artykułu jest następująca. Po wprowadzeniu w części pierwszej zawarto analizę danych sektorowych, wskazując na najważniejsze podobieństwa i różnice w ewolucji systemów bankowych w krajach postkomunistycznych i w krajach wysoko rozwiniętych. W części drugiej przedstawiono ewolucję sieci bezpieczeństwa finansowego w obu wyróżnionych grupach krajów. Część trzecia stanowi podsumowanie wraz z wnioskami dla praktyki kształtowania regulacji i nadzoru nad systemem finansowym.

1. Analiza porównawcza systemów bankowych

W literaturze jest bardzo dużo badań nad strukturą systemów finansowych⁷ w krajach wysoko rozwiniętych i ich rolą w rozwoju gospodarczym⁸, lecz niewiele z nich dotyczy roli systemu finansowego i jego struktury w krajach rozwijających się, w tym postkomunistycznych. Na początku XXI w. systemy finansowe krajów UE z Europy Środkowej, Wschodniej i Południowej, które przechodziły transformację, cechowały się zbliżoną strukturą, były relatywnie mniejsze, przy jednoczesnym niedorozwoju rynku kapitałowego i dominującej roli banków oraz kapitału zagranicznego w ich systemach finansowych (Caviglia, Krause, Thimann

³ W przypadku niektórych danych okres analizy jest krótszy.

⁴ Analizowane w artykule dane dla 19 krajów postkomunistycznych obejmują następujące kraje: Albania, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czarnogóra, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Republika Macedonii, Mołdawia, Polska, Rosja, Rumunia, Serbia, Słowacja, Słowenia, Ukraina, Węgry.

⁵ Analizowane w artykule dane dla 21 krajów wysokorozwiniętych obejmują następujące kraje: Austria, Belgia, Cypr, Dania, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Malta, Niemcy, Norwegia, Portugalia, Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania, Włochy, USA, Japonia.

⁶ Autorzy dziękują p. Łukaszowi Kurowskiemu za pomoc w przygotowaniu danych.

⁷ Więcej nt. podstawowych zagadnień odnoszących się do struktury systemu finansowego w: A. Matysek-Jędrzych, *Struktura i modele systemu finansowego*, „Bank i Kredyt” 2007, nr 11–12, s. 87–102.

⁸ Przegląd badań przedstawia np. T. Beck, *Finance for Development: A Research Agenda*, ESRC-DFID DEGRP Research Report 2013.

2002, s. 15). Było to wynikiem procesów prywatyzacji przeprowadzanych na szeroką skalę w systemach finansowych w latach 90. XX w. z udziałem inwestorów zagranicznych (por. Pawłowicz 2006, s. 90–103). Zgodnie z wynikami badań (por. Mehl, Winkler 2003; Berglof, Bolton 2002; Dawson 2003; Petkovski, Kjosovski 2014), system finansowy w takim kształcie w niewielkim stopniu przyczyniał się do wzrostu gospodarczego. Mogło to wynikać z ogólnie niższego rozwoju gospodarek postkomunistycznych, niewykształconych w pełni regulacji ostrożnościowych oraz struktury instytucjonalnej sieci bezpieczeństwa finansowego. Pozostałe przyczyny mogą obejmować niską dyscyplinę fiskalną, nieadekwatną politykę pieniężną i politykę ratowania banków w okresie kryzysu (tzw. kryzysu transformacji) ze środków publicznych. Nie można jednak wykluczyć, że rozwijające się systemy bankowe w krajach EŚiW w przyszłości przekroczą „masę krytyczną” i zaczną w większym stopniu pozytywnie wpływać na tempo rozwoju gospodarczego. Patrząc na problem z drugiej strony, globalny kryzys finansowy wpłynął bardzo negatywnie na kraje o nadmiernie rozwiniętych systemach finansowych, a kraje EŚiW w zdecydowanie mniejszym stopniu ucierpiały w jego wyniku ze względu na niższy stopień rozwoju systemu finansowego. W krajach EŚiW banki mają dominującą pozycję w systemie finansowym, dlatego też ich sytuacja finansowa i kierunki rozwoju istotnie determinują sytuację w systemie finansowym. W badaniach relacji pomiędzy finansami a wzrostem gospodarczym sektor bankowy jest jednym z kluczowych elementów analizy, ale nie jedynym. Dlatego też w tym przypadku odnosiliśmy się do szerszego pojęcia, czyli systemu finansowego.

Istnieje znaczna różnica w wielkości systemów bankowych (mierzonych relacją aktywów monetarnych instytucji finansowych⁹ do PKB) w krajach postkomunistycznych i wysoko rozwiniętych (zob. wykres 1). Podczas gdy w krajach postkomunistycznych można było przez lata obserwować stałe, acz niewielkie tempo wzrostu ich wielkości (w relacji do PKB), to w krajach wysoko rozwiniętych rozwój systemu bankowego był bardziej dynamiczny przed 2009 r. Z kolei po wybuchu globalnego kryzysu finansowego systemy bankowe krajów wysoko rozwiniętych zaczęły się zmniejszać, a w krajach postkomunistycznych ich wielkość ustabilizowała się na poziomie ok. 100% PKB. Tendencji zwiększania się udziału banków zagranicznych w aktywach sektorów bankowych krajów postkomunistycznych nie towarzyszył równie silny wzrost wielkości systemu bankowego.

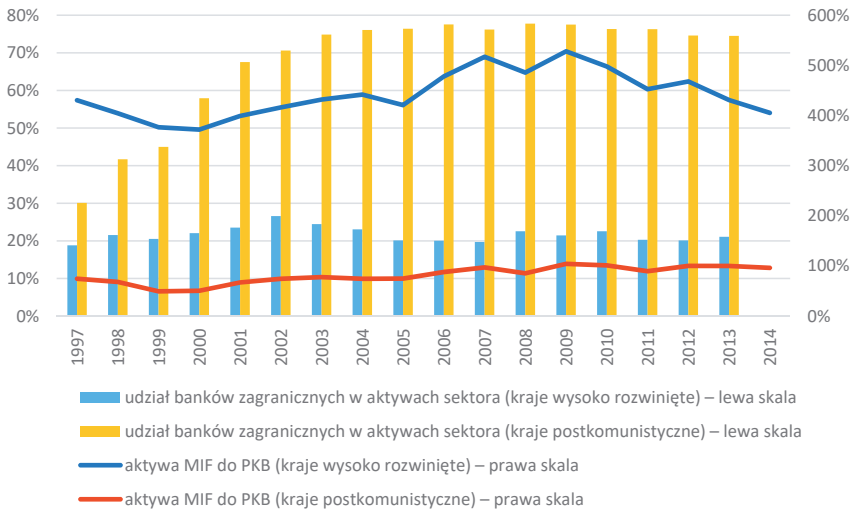
Jednak tempo wzrostu aktywów monetarnych instytucji finansowych w ujęciu nominalnym przed globalnym kryzysem finansowym było szybsze w krajach post-

⁹ Monetarne instytucje finansowe (ang. *monetary financial institution* – MFI) to instytucje finansowe, których działalność polega na przyjmowaniu depozytów i/lub bliskich substytutów depozytów od podmiotów innych niż monetarne instytucje finansowe (w tym głównie banki) oraz udzielaniu kredytów i/lub inwestowaniu w papiery wartościowe na własny rachunek (np. fundusze inwestycyjne rynku pieniężnego). Stosujemy w analizie aktywa MFI (z wyłączeniem banków centralnych) ze względu na większą kompletność szeregów czasowych.

komunistycznych niż w krajach wysoko rozwiniętych. Od 2009 r. tempa wzrostu aktywów MFI w obu grupach krajów były podobne (nieco powyżej 0%). Jednocześnie, dla lat 1998–2014, tempo wzrostu aktywów MFI do PKB cechowało się zawsze wyższą zmiennością dla krajów postkomunistycznych niż w przypadku krajów wysoko rozwiniętych.

Wzrost roli banków zagranicznych w systemach finansowych krajów postkomunistycznych był szczególnie dynamiczny w późnych latach 90. XX w. i po 2000 r. Według Claessensa i van Horen¹⁰ było to częściowo efektem fali reform, w tym otwierania się krajów transformacji, jak również szybkiego postępu procesu globalizacji systemów finansowych, która miała miejsce przed kryzysem. Taka tendencja wzmacniała się do 2007 r., lecz uległa wyraźnemu spowolnieniu po rozpoczęciu kryzysu.

Wykres 1
Aktywa MFI do PKB i udział banków zagranicznych w aktywach sektora bankowego (1997–2014)

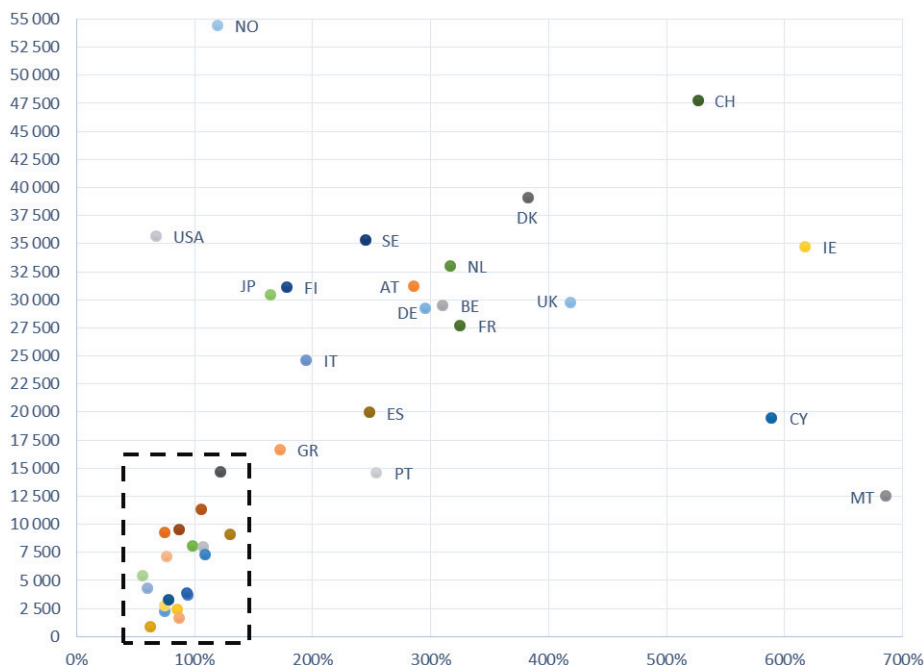

Uwaga: średnie arytmetyczne w obu grupach

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych EBC, Banku Światowego, Helgi Library i danych krajowych banków centralnych.

¹⁰ Wiele banków w kluczowych krajach macierzystych poniosło straty kapitałowe w czasie kryzysu i ze względu na presję rynkową i interwencje rządowe zostały zmuszone do konsolidacji, a zatem do ograniczania ekspansji na rynki zagraniczne. Jednocześnie, kraje dotknięte kryzysem stały się mniej atrakcyjne jako cel ekspansji transgranicznej działalności bankowej. Por. S. Claessens, N. van Horen, *Foreign Banks: Trends and Impact*, „Journal of Money, Credit and Banking” 2014, nr 46(1), s. 295–326, doi: 10.1111/jmcb.12092.

Wykres 2
Aktywa MFI do PKB i poziom PKB *per capita* w EUR

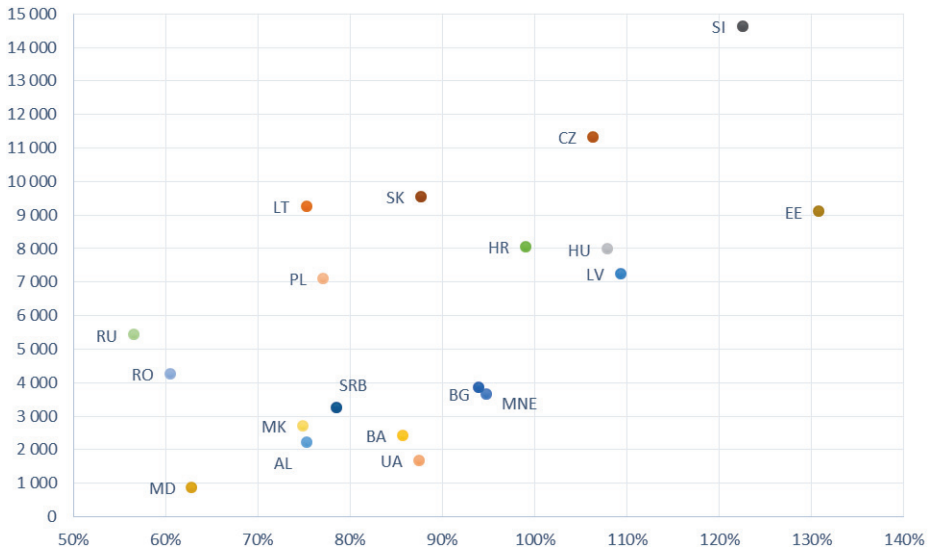

Uwaga: średnie wartości dla każdego kraju z okresu 1995–2014; wartości dla Luksemburga (3010% i 64489,9) nie są zaznaczone na wykresie

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych EBC i Banku Światowego.

Istnieje konsensus, że występowanie większego systemu bankowego jest związane z wyższym poziomem PKB i PKB *per capita*. W większości krajów postkomunistycznych i wysoko rozwiniętych można zaobserwować potwierdzenie tej tezy (zob. wykresy 2 i 3). Jednak dla krajów postkomunistycznych zależność tę widać przy niższych poziomach aktywów MFI do PKB i PKB *per capita*. Z kolei wśród niektórych krajów wysoko rozwiniętych ten sam poziom PKB *per capita* jest osiągnięty przy relatywnie większych systemach bankowych, co może wskazywać na ich „przerost” (w stosunku do stopnia rozwoju gospodarczego), np. w Hiszpanii, Irlandii, Portugalii, Wielkiej Brytanii, na Cyprze i Malcie. W przypadku krajów postkomunistycznych takie zjawisko jest widoczne w Albanii, Bośni i Hercegowinie, Bułgarii, Czarnogórze, Estonii, Macedonii, Mołdawii, Serbii, na Łotwie, Ukrainie oraz Węgrzech. Jednocześnie „bardziej efektywny” system bankowy (tj. relatywnie wyższy poziom PKB *per capita* dla tej samej wielkości systemu bankowego) zaobserwowano w Czechach, Polsce, Rosji, Rumunii, Słowenii, na Słowacji i Litwie.

Wykres 3
 Aktywa MFI do PKB i poziom PKB *per capita* w EUR

Uwaga: średnie wartości dla każdego kraju z okresu 1995–2014

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych EBC i Banku Światowego.

Na wykresach 4–7 przedstawiono miary specyficzne dla analizy struktury i kondycji sektorów bankowych. Główne różnice (wykres 4) pomiędzy systemami bankowymi krajów postkomunistycznych i krajów wysoko rozwiniętych można scharakteryzować następująco. Udział kapitału zagranicznego w sektorach bankowych krajów EŚiW przekracza 70%, podczas gdy w przypadkach krajów wysoko rozwiniętych oscyluje wokół 20%. Wyższa jest również koncentracja, mierzona wskaźnikiem C5¹¹, chociaż w przypadku krajów postkomunistycznych uległa ona obniżeniu w badanym okresie na skutek demonopolizacji rynku po rozpoczęciu transformacji. W krajach wysoko rozwiniętych natomiast doszło do jej znaczącego wzrostu, m.in. na skutek licznych fuzji i przejęć.

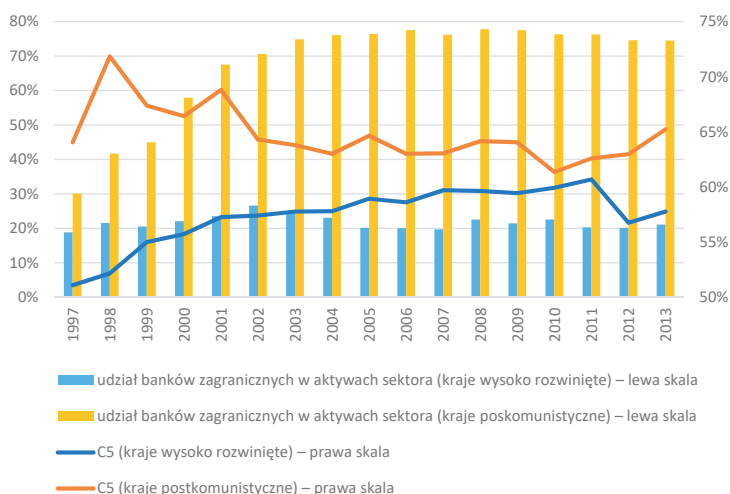
W ocenie kondycji sektora bankowego stosuje się najczęściej miary mieszczące się w metodyce CAMEL(-S)¹². Jako typowe miary cechujące kondycję sektora bankowego oraz najważniejsze ryzyka w działalności bankowej wybrano ROE (zwrot na kapitale, miara zyskowności), CAR (współczynnik wypłacalności, miara adekwatności kapitało-

¹¹ Wskaźnik ten ukazuje udział aktywów pięciu największych banków w sumie aktywów sektora bankowego w danym kraju. Jest typową miarą koncentracji.

¹² Jest to metodyka wykorzystywana do nadzorczej oceny banków, zaproponowana w latach 90. w USA, będąca światowym standardem, wykorzystywanym także w literaturze akademickiej. C – oznacza adekwatność kapitałową, A – jakość aktywów, M – jakość zarządzania (możliwa do oceny podczas inspekcji na miejscu), E – zyskowność, L – płynność oraz S – wrażliwość na ryzyko rynkowe.

wej), relację depozytów do kredytów (ukazującą równowagę w źródłach finansowania działalności, miara płynności) oraz wskaźnik płynności (definiowany jako relacja aktywów płynnych do depozytów i finansowania krótkoterminowego, miara płynności). Nie badamy jakości aktywów ze względu na zbyt duże luki w danych. Prawie przez cały badany okres (za wyjątkiem 1995 r., wykres 5) wyposażenie kapitałowe banków z krajów EŚiW było lepsze, co może świadczyć o bardziej ostrożnym podejściu do prowadzenia działalności bankowej, jak również o bardziej rygorystycznym nastawieniu nadzorców. Wysoki poziom adekwatności kapitałowej nie przeszkodził bankom z krajów EŚiW w osiągnięciu przez większość okresu wyższego niż w przypadku krajów wysoko rozwiniętych poziomu ROE.

Wykres 4
Koncentracja w systemie bankowym a udział banków zagranicznych
w aktywach sektora bankowego (1997–2015)

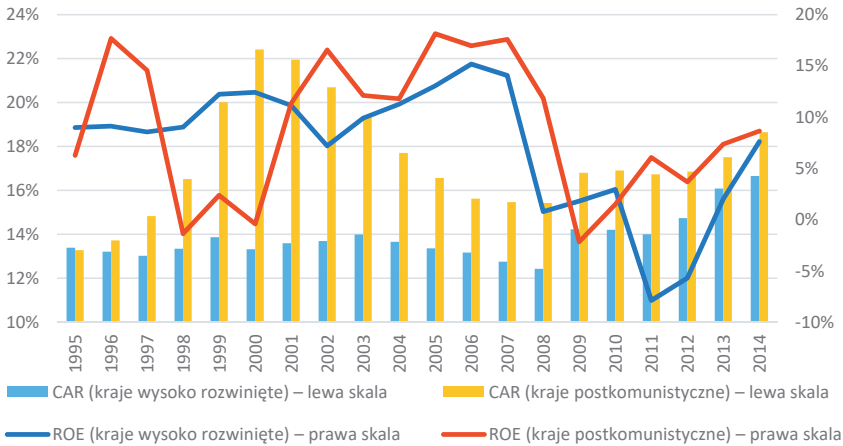

Uwaga: średnie arytmetyczne w obu grupach; jako miarę koncentracji wykorzystano średnią wartość C5
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych EBC, Helgi Library i danych krajowych banków centralnych.

Istotne różnice występowały także w przypadku obu miar płynności (wykres 6). Do 2006 r. relacja depozytów do kredytów przekraczała znacząco 100% w systemach bankowych krajów postkomunistycznych i była wyraźnie wyższa niż w drugiej z analizowanych grup krajów. Od 2008 r. do 2013 r. wskaźnik ten był wyższy w krajach wysoko rozwiniętych. Na uwagę zasługuje to, że początkowo sektory bankowe EŚiW wykazywały wysoką nadpłynność wynikającą z braku dynamicznego przyrostu akcji kredytowej. Szczególnie w okresie przed akcesją sporej grupy tych krajów do UE sytuacja w tym zakresie uległa istotnej zmianie i poziom depozytów „nie nadązał” za przyrostem akcji kredytowej. Podobnie sytu-

acja kształtowała się w przypadku wskaźnika płynności (dane tylko do 2011 r.). Sektory bankowe z krajów wysoko rozwiniętych zaczęły poprawiać swoją płynność po 2008 r., kiedy to nadzocy zaostrzyli wymagania stawiane bankom.

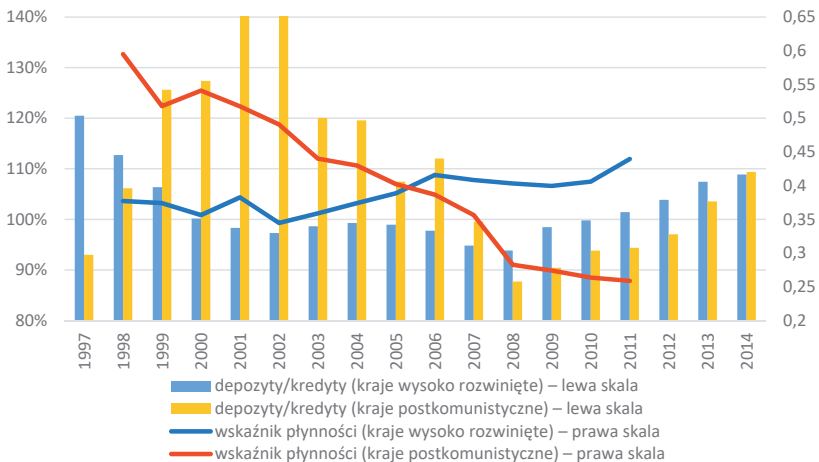
Wykres 5
Rentowność i adekwatność kapitałowa w okresie 1995–2014

Uwaga: średnie arytmetyczne w obu grupach

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych EBC, Banku Światowego, MFW i danych krajowych banków centralnych.

Wykres 6
Wskaźniki płynności i depozyty/kredyty w okresie 1997–2014

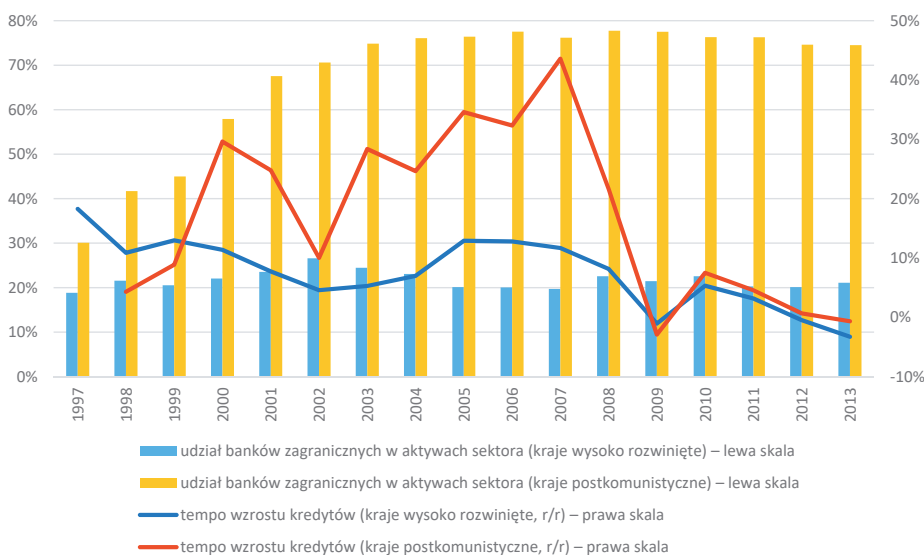

Uwaga: średnie arytmetyczne w obu grupach; wskaźnik płynności jest mierzony jako relacja aktywów płynnych do depozytów i krótkoterminowych źródeł finansowania

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych EBC i Banku Światowego.

Przyrost akcji kredytowej był przez większość analizowanego okresu wyższy w krajach EŚiW niż w krajach wysoko rozwiniętych (wykres 7). Z jednej strony można przypisać to efektowi bazy, lecz z drugiej także bardziej tradycyjnemu profilowi działalności banków w krajach postkomunistycznych. W krajach wysoko rozwiniętych banki bardzo silnie rozwijały działalność inwestycyjną, polegającą na zakupie instrumentów finansowych o różnym profilu ryzyka. Tym samym akcja kredytowa nie była kluczowym sposobem do zwiększania wartości aktywów. W obu grupach krajów od 2009 r. widoczne jest znaczące osłabienie tempa przyrostu akcji kredytowej, szczególnie w odniesieniu do sektora przedsiębiorstw.

Wykres 7
Tempo wzrostu kredytów ogółem a udział banków zagranicznych
w aktywach sektora bankowego (1997–2013)

Uwaga: średnie arytmetyczne w obu grupach

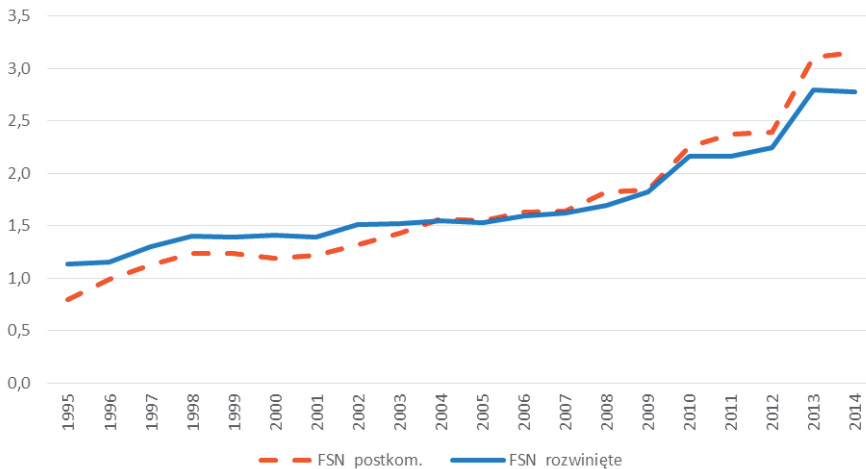
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych EBC, Banku Światowego, Helgi Library i danych krajowych banków centralnych.

2. Ewolucja sieci bezpieczeństwa finansowego

Sieć bezpieczeństwa finansowego jest jednym ze składników systemu finansowego. We współczesnej gospodarce składa się z: (1) banku centralnego, często z odpowiedzialnością w zakresie stabilności finansowej i nadzoru makroostrożnościowego; (2) organu (lub organów sektorowych) nadzoru mikroostrożnościowego; (3) instytucji gwarantującej depozyty; (4) organu odpowiedzialnego za restrukturyzację i uporządkowaną likwidację (ang. *resolution*), który jest najnowszym

składnikiem sieci bezpieczeństwa finansowego. Funkcjonowanie większości z tych instytucji wiąże się z sektorem bankowym. Sieć bezpieczeństwa finansowego ogranicza stopień zagrożeń wynikających z jego rozwoju, wpływając bezpośrednio na osiągnięte przez banki rentowość, adekwatność kapitałową i płynność, które były przedmiotem analizy w poprzednim punkcie artykułu. W celu przedstawienia zmian obserwowanych od początku okresu transformacji, zebrano dane¹³ dotyczące każdego ze wskazanych powyżej komponentów sieci bezpieczeństwa finansowego, określono system punktacji poszczególnych cech i wyznaczono wartość wskaźnika sieci bezpieczeństwa finansowego (FSN) dla każdego roku i kraju objętego analizą. Następnie w celu policzenia wartości wskaźnika dla grupy krajów jako wag użyto wartości aktywów MFI¹⁴. Wyniki wyliczeń przedstawione zostały na wykresie 8.

Wykres 8
Wskaźnik sieci bezpieczeństwa finansowego (FSN).
Porównanie krajów postkomunistycznych i krajów wysoko rozwiniętych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zebranych w ramach badania statutowego.

W latach 1994–2004 sieć bezpieczeństwa finansowego była rozwinięta lepiej w krajach wysoko rozwiniętych niż w krajach bloku postkomunistycznego. Potem kraje postkomunistyczne doścignęły w tej dziedzinie kraje rozwinięte. Jedną z przyczyn może być proces akcesji do UE oraz związane z tym zobowiązania do

¹³ Autorzy dziękują p. Annie Kozłowskiej i p. dr. Jakubowi Kerlinowi za pomoc w zebraniu danych dotyczących sieci bezpieczeństwa finansowego.

¹⁴ Szerzej na temat metodyki wskaźnika: M. Iwanicz-Drozdowska, *Sieć bezpieczeństwa finansowego. Gdzie szukać liderów?*, w: *Przelamywanie dysonansów poznawczych jako czynnik stymulowania rozwoju nauk o finansach*, red. A. Karmańska, J. Ostaszewski, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2016.

przyjęcia unijnych regulacji. Pierwsza grupa krajów tego regionu przystąpiła do UE w 2004 r. W obu grupach krajów od 2009 r. widać istotny wzrost wartości wskaźnika, co należy przypisać wielu zmianom w funkcjonowaniu sieci bezpieczeństwa finansowego. Ich wprowadzenie było niezbędne, aby zniwelować niedoskonałości, które odsłonił globalny kryzys finansowy. Kraje postkomunistyczne wykazują wyższą wartość wskaźnika FSN, głównie ze względu na lepszą kapitalizację instytucji gwarantujących depozyty, wyższy realny poziom gwarancji depozytów oraz silniejszą pozycję banku centralnego w zakresie odpowiedzialności za stabilność finansową. Pod względem kompletności sieci bezpieczeństwa finansowego, kraje postkomunistyczne nie ustępują krajom wysoko rozwiniętym, chociaż musiały budować sieć bezpieczeństwa finansowego praktycznie od podstaw.

3. Podsumowanie i wnioski

Podsumowując, można wyciągnąć główne wnioski z analizy porównawczej. Wciąż istnieje znaczna różnica w wielkości systemów bankowych (mierzonej w relacji do PKB) w krajach postkomunistycznych, będących ok. 4–5 razy mniejszymi niż systemy w krajach wysoko rozwiniętych. W większości krajów postkomunistycznych i wysoko rozwiniętych można zaobserwować pozytywną zależność pomiędzy wielkością systemu bankowego a poziomem PKB i PKB *per capita*, choć w grupie krajów wysoko rozwiniętych widać, że ta relacja jest bardziej rozproszona.

W analizowanym okresie można zaobserwować stopniowe wyrównywanie się poziomu koncentracji w sektorach bankowych obu grup krajów. Od początku XXI w. rentowność (mierzona ROE) w systemach bankowych krajów postkomunistycznych utrzymuje się na wyższym poziomie niż w systemach bankowych krajów wysoko rozwiniętych. W obu grupach obserwuje się podobną zmienność ROE, podczas gdy większe wahania wykazywał poziom CAR i akcji kredytowej w krajach postkomunistycznych. Przed kryzysem dynamicznej akcji kredytowej krajów postkomunistycznych towarzyszył wzrost roli kapitału zagranicznego w systemach bankowych.

Kryzys finansowy spowodował zmiany strukturalne w systemach bankowych obu grup badanych krajów. Ich wielkość w krajach wysoko rozwiniętych zaczęła się zmniejszać, podczas gdy w krajach postkomunistycznych dynamika wzrostu tylko wyhamowała. Po wybuchu kryzysu, systemy bankowe w obu grupach charakteryzują się niższą rentownością i znikomym tempem akcji kredytowej, lecz ich odporność na szoki (mierzona poziomem adekwatności kapitałowej i wskaźnikiem depozyty/kredyty) zaczęła się poprawiać.

Ponadto, kraje EŚiW zbudowały sieć bezpieczeństwa finansowego, która nie ustępuje w zakresie kompletności rozwiązaniom istniejącym w krajach wysoko rozwiniętych.

Powyższe wyniki analizy wydają się mieć istotne implikacje dla kształtu regulacji systemu bankowego:

1. Ze względu na wciąż utrzymujące się różnice strukturalne w systemach bankowych między badanymi krajami nie jest zasadne dążenie do maksymalnej harmonizacji zasad i wymogów ostrożnościowych, lecz powinno się pozostawić częściową swobodę elastycznego stosowania regulacji ostrożnościowych tak, aby dopasować je do specyfiki krajowego systemu finansowego na danym etapie jego rozwoju.
2. W krajach postkomunistycznych, regulatorzy powinni przykładać szczególną uwagę do ograniczania zagrożeń związanych z wysokim udziałem kapitału zagranicznego w aktywach sektorów bankowych, co wiąże się z ryzykiem nadmiernej akcji kredytowej, w tym w walutach obcych, skutkując nadmiernym zadłużeniem sektora niefinansowego oraz relatywnie większym narażeniem na ryzyko walutowe i kredytowe.

Potencjalne, wartościowe obszary dalszych badań nad systemami bankowymi obejmują determinanty ich rozwoju, ocenę efektywności stosowania podobnych narzędzi makroostrożnościowych w systemach bankowych o różnej strukturze i wielkości, a także (w UE) ocenę wpływu ujednoczonych regulacji ostrożnościowych oraz rozwiązań instytucjonalnych na stabilność i strukturę systemów bankowych znajdujących się na różnym stopniu rozwoju.

Bibliografia

- Beck, T., *Finance for Development: A Research Agenda*, ESRC-DFID DEGRP Research Report 2013.
- Berglof, E., Bolton, P., *The Great Divide and Beyond: Financial Architecture in Transition*, „Journal of Economic Perspectives” 2002, nr 16(1).
- Caviglia, G., Krause, G., Thimann, C., *Key features of the financial sectors in EU accession countries*, w: *Financial Sectors in EU Accession Countries*, red. C. Thimann, European Central Bank, 2002.
- Claessens, S., van Horen, N., *Foreign Banks: Trends and Impact*, „Journal of Money, Credit and Banking” 2014, nr 46(1), doi: 10.1111/jmcb.12092.
- Dawson, P.J., *Financial development and growth in economies in transition*, „Applied Economics Letters” 2003, nr 10(13).
- European Systemic Risk Board, *Is Europe Overbanked?*, ASC Report, 2014, nr 4.
- Iwanicz-Drozdowska, M., *Sieć bezpieczeństwa finansowego. Gdzie szukać liderów?*, w: *Przelamywanie dysonansów poznawczych jako czynnik stymulowania rozwoju nauk o finansach*, red. A. Karmańska, J. Ostaszewski, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2016.
- King, R.G., Levine, R., *Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right*, „Quarterly Journal of Economics” 1993a, nr 108(3).
- King, R.G., Levine, R., *Finance, Entrepreneurship, and Growth: Theory and Evidence*, „Journal of Monetary Economics” 1993b, nr 32.

- Lutkowski, K., *Transformacja systemu finansowego w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Wybrane zagadnienia*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1999.
- Matysek-Jędrych, A., *Struktura i modele systemu finansowego*, „Bank i Kredyt” 2007, nr 11–12.
- Mehl, A., Winkler, A., *The finance-growth nexus and financial sector environment: new evidence from southeast Europe*, Paper Presented at The Ninth Dubrovnik Economic Conference on Banking and the Financial Sector in Transition and Emerging Market Economies. Croatian National Bank 2003.
- Pawłowicz, L., *II. 1. Od monobanku do jednolitego rynku finansowego – transformacja polskiego systemu bankowego*, w: *Polska wobec integracji rynku finansowego w Unii Europejskiej*, red. tenże, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2006.
- Petkovski, M., Kjosevski, J., *Does banking sector development promote economic growth? An empirical analysis for selected countries in Central and South Eastern Europe*, *Economic Research – Ekonomska Istraživanja* 2014, nr 27(1).

Słowa kluczowe: kraje postkomunistyczne, system bankowy, rozwój

A comparative analysis of banking systems in post-communist and developed countries

Summary

This paper investigates differences between banking systems in 19 post-communist countries and in 21 developed ones, covering the period from 1995 to 2014. The analysis encompasses the size, the ownership structure, the concentration and CAMELS-based ratios, as well as the evolution of the financial safety net. Although the banking systems in post-communist countries are still smaller than in the other group of states, they are more profitable and better capitalized. The financial safety net in the post-communist countries has managed to catch up the peers in the developed economies.

Keywords: post-communist countries, banking system, development